HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הוחל שבועתו של אבימלך דכתיב [1] אם תשקר לי ולניני ולנכדי [2] ויגדל הנער ויברכהו ה' במה ברכו אמר רב יהודה אמר רב שברכו באמתו אמתו כבני אדם וזרעו כנחל שוטף [3] ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים אמר רב אמר שמשון לפני הקב"ה רבש"ע זכור לי עשרים [4] (ושתים) שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום [4] וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים מאי שנא שועלים אמר רבי איבו בר נגדי א"ר חייא בר אבא אמר שמשון יבא [5] מי שחוזר לאחוריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן תניא א"ר שמעון החסיד בין כתיפיו של שמשון ששים אמה היה שנאמר [5] וישכב שמשון עד חצי הלילה ויקם בחצי הלילה ויאחז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הבריח וישם על כתיפיו וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה [6] ויהי טוחן בבית האסורים א"ר יוחנן אין טחינה אלא לשון עבירה וכן הוא אומר [7] תטחן לאחר אשתי מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי קמי דשתי חמרא חמרא קמי רפוקא [8] גרידיא דובלא וא"ר יוחנן כל המזנה אשתו מזנגת עליו שנאמר [8] אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבתי וכתיב תטחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחרין [9] והיינו דאמרי אינשי איהו בי [7] קארי ואיתתיה בי בוציני וא"ר יוחנן שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים שנאמר [9] דן ידין עמו כאחד וגו' וא"ר יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר [10] כי שמש ומגן ה' אלהים וגו' אלא מעתה לא ימחה אלא מעין שמו של הקב"ה מה הקב"ה מגין על כל העולם כולו אף שמשון מגין בדורו על ישראל [8] וא"ר יוחנן בלעם חיגר ברגלו אחת היה שנאמר [11] וילך שפי שמשון חיגר בשתי רגליו היה שנאמר [12] שפיפן עלי ארח: ת"ר חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה וכולן לקו בהן שמשון בכחו שאול בצוארו אבשלום בשערו צדקיה בעיניו אסא ברגליו שמשון בכחו דכתיב [13] ויסר כחו מעליו שאול בצוארו דכתיב [14] ויקח שאול את החרב ויפל עליה אבשלום בשערו כדבעינן למימר קמן צדקיה בעיניו דכתיב [15] ואת עיני צדקיהו עור אסא ברגליו דכתיב [16] רק לעת זקנתו חלה את רגליו [9] ואמר רב יהודה אמר רב שאחזתו פדגרא א"ל מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן היכי דמי פדגרא א"ל [9] כמחט בבשר החי מנא ידע איכא דאמרי מיחש הוה חש ביה [8] ואיכא דאמרי מרביה שמע ליה וא"ר [17] סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם דרש רבא מפני מה נענש אסא מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים שנאמר [18] והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי מאי אין נקי אמר רב יהודה אמר רב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה [8]: כתיב [19] וירד שמשון תמנתה וכתיב [20] הנה חמיך עולה תמנתה א"ר אלעזר שמשון שנתגנה בה כתיב ביה ירידה יהודה שנתעלה בה כתיב ביה עליה ר' שמואל בר נחמני אמר שתי תמנאות היו חדא בירידה וחדא בעליה רב פפא אמר חדא תמנה הואי דאתי מהאי גיסא ירידה ודאתי מהאי גיסא עליה כגון ורדוניא ובי בארי ושוקא דנרש [21] ותשב בפתח עינים א"ר אלכסנדרי מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו מקום שכל עינים צופות לראותו ר' חנין א"ר מקום הוא ששמו עינים וכן הוא אומר [22] תפוח והעינם ר' שמואל בר נחמני אמר שנתנה עינים לדבריה כשתבעה אמר לה שמא נברית את אמרה ליה גיורת אני שמא אשת איש את אמרה ליה פנויה אני שמא קיבל בך אביך קידושין אמרה ליה יתומה אני שמא טמאה את אמרה ליה טהורה אני: [23] ויטע אשל בבאר שבע אמר ריש לקיש מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר פרדס וחד אמר פונדק בשלמא למ"ד פרדס היינו דכתיב ויטע אלא למ"ד פונדק מאי ויטע כדכתיב [24] ויטע אהלי אפדנו וגו' ויקרא שם בשם ה' אל עולם אמר ריש לקיש אל תיקרי ויקרא אלא

אלא מעתה לא ימחה. תימה לרבי מאי שנא משלוש דאמר בפ"ק דשבת (דף י:) אמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום דשם גופיה איקרי שלום כדכתיב ויקרא לו ה' שלום ולא קא חשיב ליה במס' סופרים (פ"ד) בהדי שמות שאין נמחקין וגרסה דמנא ושייר ועדיף מחנון ורחוס דאמר בפרק שבועת העדות (שבועות דף לה.) דנמחק דלא אשכחן שקרא הקב"ה שמו כך חנון והכא פריך אהא דקאמר על שמו של הקב"ה נקרא משמע דשמו נקרא כך והיינו דקא דחי אלא מעין שמו כמו חנון על שם שהוא חונן ומרחם על בריותיו: נוח

1. ועתה השבעה לי באלהים הנפ אם תשקר לי ולניני ולנכדי בחסד עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה:

בראשית כא כג

2. ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו ה':

שופטים יג כד

3. ויקרא שמשון אל ה' ויאמר אדני אלהים זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה האלהים ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים:

שופטים טז כח

4. וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים ויקח לפדים ויפן זנב אל זנב וישם לפיד אחד בין שני הזנבות בתוך:

שופטים טו ד

5. וישכב שמשון עד חצי הלילה ויקם בחצי הלילה ויאחז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הבריח וישם על כתפיו ויעלם אל ראש ההר אשר על פני חברון:

שופטים טז ג

6. ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו וירידו אותו עזתה ויאסרהו בנחשתים ויהי טוחן בבית האסורים:

שופטים טז כא

7. תטחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחרין:

איוב לא י

8. אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבתי:

איוב לא ט

9. דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל:

בראשית מט טז

10. כי שמש ומגן יי אלהים חן וכבוד יתן יי לא ימנע טוב להלכים בתמים:

תהלים פד יב

11. ויאמר בלעם לבלק התיצב על עלתך ואלכה אולי יקרה יי לקראתי ודבר מה יראני והגדתי לך וילך שפי:

במדבר כג ג

12. יהי דן נחש עלי דרך שפיפן עלי ארח הנשך עקב סוס ויפל רכבו אחור:

בראשית מט יז

13. ותישנהו על ברכיה ותקרא לאיש ותגלח את שבע מחלפות ראשו ותחל לענותו ויסר כחו מעליו:

שופטים טז יט

14. ויאמר שאול לנשא כליו שלף חרבך ודקרני בה פן יבואו הערלים האלה ודקרני והתעללו בי ולא אבה נשא כליו כי ירא מאד ויקח שאול את החרב ויפל עליה:

שמואל א לא ד

15. ואת בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת עיני צדקיהו עור ויאסרהו בנחשתים ויבאהו בבל:

מלכים ב כה ז

16. ויתר כל דברי אסא וכל גבורתו וכל אשר עשה והערים אשר בנה הלא המה כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה רק לעת זקנתו חלה את רגליו:

מלכים א טו כג

17. סוד יי ליראיו ובריתו להודיעם:

תהלים כה יד

18. והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי וישאו את אבני הרמה ואת עציה אשר

19. וירד שמשון תמנתה וירא אשה בתמנתה מבנות פלשתים: שופטים יד א

20. ויגד לתמר לאמר הנה חמיך עלה תמנתה לגז צאנו: בראשית לח יג

21. ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה: בראשית לח יד

22. ובנוח ובנין גנים תפוח והעינם: יהושע טו לד

23. ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם יי אל עולם: בראשית כא לג

24. ויטע אהלי אפדנו בין ימים להר צבי קדש ובא עד קצו ואין עוזר לו: דניאל יא מה

1. אם תשקר לי ולניני ולנכדי. כל ברכה שבמקרא לשון ריבוי הוא דבר המתברכה ומצוי בו שובע פוישו"ן בלע"ז. ומה ברכה נמצא בו לא מצינו עושר בשמשון: שברכו באמתו. להיות זרעו כנחל שוטף. למה שנתאוה נתברך: נקם אחת משתי עיני. (ב) שכר אחת מעיני תן לי בנקמה זו ושכר האחרת לעולם הבא: שחוזר לאחוריו. כשנלין אותו אינו (ג) (מרחיק) לברוח אלא חוזר ועקלקלות: שער העיר. (ד) בעזה משתעי קרא: על כתיפיו. כשיעור כתיפיו: קמי דשתי חמרא חמרא. לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו. לפני שותי יין מביאין יין: קמי רפוקא גרידיא דובלא. לפני עובד אדמה וחופר בגנות שרגיל לאכול ירק מביאין סל מלא ירק. דובלי מין ירק הוא: קארי ובוציני מין אחד הוא אלא שאלו גדולים ואלו קטנים. כלומר במה שהוא עוסק היא עסוקה: לאחד. כיחידו של עולם במשפט לדק: (ה) שמש. לשון חומה כמו ושמתי לכדור שמשותיך (ישעיה נד): על שמו של הקב"ה. משמע שכינהו בשמו של הקב"ה ממש: מעין שמו. שאין שמש שם ממש אלא מגן ומציל: שפי. אשלויש"ש כמו דשף מדוכתיה (חולין דף מב:): שפיפון. שפייה כפולה: מעין דוגמא לו. נשתנו מן התחתונים לתפארת: ויסר כחו. לא מייתי ראיה אלא דכולן לקו: שאול בצוארו. ויגבה מכל העם משכמו (שמואל א ט): ויפל עליה. מקום שהורגין בחרב והיינו לוקר: לדקיה בעיניו. לא ידענא מנלן דנשתנה לשבח וכן אסא ברגליו אלא כן שמע מרבו: פודגרא. שם חולי הוא שאוחז ברגליים וקורא לו פודגר"ל: נענש אסא. לחלות: אנגריא. עבודת המלך: השמיע אם כל יהודה. הזעיקן. ויאסו את אבני הרמה (ו) שהיה מלך ישראל בונה עליה כרך לבלתי תת יוצא ובא לאסא (ז): חתן. שכתוב בו נקי יהיה לביתו וגו' (דברים כד): כתיב וירד שמשון תמנתה. אלמא תמנת בירידה וכתיב עולה תמנתה אלמא עליה היא ושמשון ויהודה תרוייהו בארץ ישראל הוו: שנתגנה בה. שנשא מבנות פלשתים האסורות לו: יהודה נתעלה. שמשם נולדו פרץ וזרח שהעמידו מלכים ונביאים בישראל: דאתי מהאי גיסא. שהיתה מיושבת באמצע שיפוע הכר הבא לה מראש הכר יורד הבא לה מרגלי הכר עולה: גגון ורדני וכי בארי ונרש. עיירות הן היושבות בשיפוע ההרים: מלפוף לראותו. שהיו רגילין להתקבל שם ולנון והיה חביב עליהם: שנתנה עינים לדבריה. דומגא ופתח היתר נתנה לעצמה שאין עבירה בדבר: גיורת אני. ואיני עובדת כוכבים (ד) ולאויה לך: פנויה אני. ומותרת לכל אדם: יתומה אני. (ה) והייתי קטנה והשיאוני אמי ואחיי ואין נישואין לער ואונן כלום לאסור עליו משום כלתו ואין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה (ו) אלא האב זוכה בה כדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה (דברים כב). ולהך סברא לאו בתו של אם היתה (ז) שמשנת ששים ליעקב כלו שנותיו של אם ויעקב כבר היה יותר מבן מאה ועשר: טהורה אני. מנדה: ונטע בו. להכנות עובדים ושבים: פונדק. לנון שם אורחים. ולשון אם"ל נוטריקון הוא אכילה שהיה לויה שהיה מאכילן ומשקן ואח"כ מלווה אותן: ויטע אהלי אפדנו. פסוק הוא בדניאל על אחד מהמלכים: אלא

הגהות הב"ח

(א) גמ' יבא שועל שחור לאחוריו: (ב) רש"י ד"ה נקם אחת משתי עיני דדריש אמר שמשון רבש"ע שכר אחת וכו' זו בעוה"ז ושכר האחרת: (ג) ד"ה שער העיר בשערי עזה: (ד) ד"ה גיורת וכו' ואיני עובדת כוכבים עד שאין אני ראויה לך הס"ד: (ה) ד"ה יתומה אני שהייתי קטנה במיתת אבי והשיאוני וכו' ואין נישואי עד ואונן נשואין כלום וכו' שאין זכות:

גליון הש"ם

גמ' וא"ד מרביה. לעיל דף ד ע"ב: רש"י ד"ה יתומה אני כו' שמשנת ששים ליעקב. ע"ס ול"ל חמשים:

לעזי רש"י

פוישו"ן. שפע.
אשלויש"ש
[איישלוישיי"ן]. (רגל) נקועה.
פודגר"א. צינית (שיגרון).

מוסף רש"י

בי קארי. לוענין גדולות, בי בוציני. לוענין קטנות, כלומר דבאותו מין עצמו זה נופף וזו נופפת (מגילה יב.). שנאמר וילך שפי. כמו (חולין נד:) בוקע לאומת דשף מדוכתיה (סנהדרין קה.). שנאמר שפיפן. משמע שם (שם). פדגרא. כן שם החולי אף בלשונו (שם מח:). חד אמר פרדס. להביא ממנו פירות לאורחים כפעולה (בראשית כא לג). ואחד אמר פונדק. לאכסניא וכו כל מיני פירות (שם).

תוספות שאנץ

זנות: הוחלה שבועתו של אבימלך ונו' שחולק על מה שפי' רש"י בספר שמואל [ב' ח'] שאותו היבוסי היה מזרעו של אבימלך ולא היו יכולין להורישו מפני השבועה שהיה כתוב על הצלמים כדאמר שם אלא סבירא ליה כמאן דאמר בפרקי דר' אליעזר (ב) שינתניים היה להם שכרת להם אברהם כשלקח מערת המכפלה ועל שם העיר נקרא יבוסי. אי שמא אע"פ שהוחלה כבר בימי שמשון אעפ"כ לא באו עליהם עד בימי דוד: קמי רפוקא גריוא דובלי. לפני חופר בגנות סל מלא ירק:

(ב) ל"ל בפרקי דר"א [פרק ל"ז] כשנעשה אחת כשנלקח מערת המכפלה מאת בני חת ועל שם וכו'.